

Minister Zdrowia

RPW/71657/2018 P
Data: 2018-12-03

Warszawa, 28-11-2018

MDR.073.4.2018.AB

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2018 -12- 03
ZAL.	NR

Pan
Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie

Odpowiadając na pismo z dnia 23 października 2018 r., znak: VII.812.5.2014.AMB, dotyczące „konieczności prawnego uregulowania kwestii informowania pacjentów, którym lekarz odmówił udzielenia świadczenia zdrowotnego z powołaniem się na tzw. klauzulę sumienia, o miejscu, w którym mogą to świadczenie uzyskać”, uprzejmie przekazuję następujące informacje i wyjaśnienia.

Odnosząc się do problematyki tzw. „klauzuli sumienia” należy na wstępie przywołać obowiązujące w tym zakresie regulacje prawne. Zgodnie z art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2018 r. poz. 617, z późn. zm.) lekarz może powstrzymać się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem, z zastrzeżeniem art. 30 tejże ustawy (w zakresie, w jakim przewiduje on obowiązek lekarza do udzielenia pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia). Fakt ten lekarz ma obowiązek uzasadnić i odnotować w dokumentacji medycznej. Lekarz wykonujący swój zawód na podstawie stosunku pracy lub w ramach służby ma ponadto obowiązek uprzedniego powiadomienia na piśmie przełożonego.

Przywołane brzmienie art. 39 ww. ustawy jest wynikiem wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 października 2015 r., sygn. akt K 12/14, na podstawie którego utraciły moc obowiązującą przepisy:

- 1) art. 39 zdanie pierwsze w związku z art. 30 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2015 r. poz. 464) w zakresie, w jakim nakładały na lekarza obowiązek wykonania niezgodnego z jego sumieniem świadczenia zdrowotnego w „innych przypadkach niecierpiących zwłoki”;
- 2) art. 39 zdanie pierwsze ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry w zakresie, w jakim nakładało na lekarza powstrzymującego się od wykonania świadczenia zdrowotnego niezgodnego z jego sumieniem obowiązek wskazania realnych możliwości uzyskania takiego świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym.

W następstwie powyższego podjęta została analiza funkcjonowania przedmiotowych regulacji w brzmieniu zmienionym przywołanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego pod kątem tego, czy zabezpieczają z jednej strony prawo lekarza do powstrzymania się od wykonania świadczenia, z drugiej zaś czy zapewniają pacjentowi uzyskanie świadczenia, do którego jest uprawniony (a także zapewniają realizację w tym przypadku prawa pacjenta do informacji).

W tym zakresie należy wskazać na obowiązujące przepisy ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1638, z późn. zm.). Zgodnie z jej art. 14 podmiot wykonujący działalność leczniczą podaje do wiadomości publicznej informacje o zakresie i rodzajach udzielanych świadczeń zdrowotnych. Podmiot wykonujący działalność leczniczą, na wniosek pacjenta, udziela ponadto szczegółowych informacji na temat udzielanych świadczeń zdrowotnych, w szczególności informacji ~~dotyczących stosowanych metod diagnostycznych lub terapeutycznych oraz jakości i bezpieczeństwa tych metod.~~

Ponadto, informacje na temat podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych z zakresu położnictwa i ginekologii możliwe są do uzyskania – podobnie jak w przypadku innych świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych – również w oddziałach wojewódzkich Narodowego Funduszu Zdrowia.

Oznacza to, że zmiana przepisów wynikająca z wejścia w życie ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie spowodowała luki prawnej, w postaci braku podmiotu zobowiązanego do przekazania informacji o miejscu, w którym świadczenie może zostać udzielone, a twierdzenie, jakoby luka taka istniała, należy uznać za nieprawdziwe.

Istotnym jest również, że w świetle obowiązujących przepisów, w tym przede wszystkim rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1146, z późn. zm.) wszystkie podmioty lecznicze, które zawarły kontrakt z Narodowym

Funduszem Zdrowia (NFZ) mają obowiązek udzielania świadczeń w nim przewidzianych – w pełnym zakresie i zgodnie z obowiązującym prawem. Podpisując umowę o udzielenie świadczeń opieki zdrowotnej świadczeniodawca zobowiązuje się do realizacji wszystkich świadczeń określonych jako gwarantowane w stosownych rozporządzeniach wykonawczych do ustawy, w danym zakresie i rodzaju świadczeń, na jaki została zawarta umowa. Brak możliwości udzielenia świadczeń stanowi nienależyte wykonanie umowy, za które na świadczeniodawcę może zostać nałożona kara umowna. Co do zasady zatem, wszystkie podmioty lecznicze, które zawarły kontrakt z NFZ mają obowiązek udzielania świadczeń w nim przewidzianych – w pełnym zakresie i zgodnie z obowiązującym prawem. Stosowanie „klauzuli sumienia” nie powinno tego obowiązku naruszać, na marginesie należy bowiem zaznaczyć, że jest ona prawem lekarza, nie może się na nią powoływać podmiot leczniczy.

Przywołane przepisy mają charakter norm generalnych, odnoszą się zatem do wszystkich świadczeń opieki zdrowotnej. Z uwagi na fakt, że rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 2295, z późn. zm.) obejmuje zabiegi przerywania ciąży, odmowa wykonania tego zabiegu – w sytuacji, gdy jego przeprowadzenie jest dopuszczalne w świetle ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży – przez świadczeniodawcę realizującego umowę w zakresie położnictwa i ginekologia, z równoczesnym niewskazaniem podmiotu leczniczego, w którym kobieta ma możliwość skorzystania z dostępu do przedmiotowego świadczenia, jest sytuacją nieprawidłowego realizowania zawartej umowy.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Narodowy Fundusz Zdrowia wszelkie zgłaszane skargi lub informacje o nieprawidłowym realizowaniu przez świadczeniodawców umów zawartych z NFZ, są podstawą do wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Należy bowiem zaznaczyć, że kwestia zapewnienia dostępu do świadczeń jest stale monitorowana przez Narodowy Fundusz Zdrowia, a sygnały o braku właściwej realizacji kontraktów są weryfikowane i wyjaśniane. W świetle informacji uzyskanych z Narodowego Funduszu Zdrowia dotychczas do Centrali NFZ nie wpłynęły skargi od pacjentek odnośnie odmowy wykonania zabiegu przerywania ciąży. Pacjentki nie zwracały się również do Centrali NFZ o udzielenie informacji dotyczących możliwości wykonania tego zabiegu. Kontrole w tym zakresie były jednak

prowadzone w kilku oddziałach wojewódzkich NFZ, m.in. w oddziale opolskim i dolnośląskim.

W oddziale opolskim kontrola została zrealizowana w 2016 r. w związku z pismem Rzecznika Praw Pacjenta, i dotyczyła dwóch podmiotów leczniczych. W jednym z nich lekarze odmówili pacjentce zabiegu przerwania ciąży powołując się na tzw. „klauzulę sumienia”. W tym przypadku pacjentka została przekazana do szpitala o III stopniu referencyjności. W drugim z kontrolowanych podmiotów lekarz genetyk wydał pozytywną opinię wskazując przesłanki do przeprowadzenia wobec pacjentki zabiegu przerwania ciąży z tym, że w jego ocenie należało przed zabiegiem wykonać pogłębioną diagnostykę. Postępowanie kontrolne wykazało, że zastosowane wobec pacjentki procedury medyczne w okresie jej hospitalizacji były odpowiednie do stanu zdrowia jej i płodu. Terminacja ciąży została przeprowadzona bez zbędnej zwłoki. Pacjentce udzielano wszystkich informacji związanych z jej hospitalizacją, w miarę ich uzyskiwania przez personel medyczny. Kontrola obu podmiotów wykazała, że w przypadku pacjentki zasady postępowania były zgodne z obowiązującymi przepisami.

Z kolei w oddziale dolnośląskim w bieżącym roku w jednym przypadku udzielono informacji dotyczących wskazania miejsca, gdzie możliwe jest wykonanie zabiegu przerwania ciąży.

Reasumując, kwestia zapewnienia realizacji świadczeń oraz realizacji prawa pacjenta do informacji o możliwości uzyskania świadczenia jest w polskim porządku prawnym uregulowana. Odpowiedzialność w tym zakresie spoczywa na świadczeniodawcy – podmiocie leczniczym.

Pragnę również nadmienić, że corocznie analizowana jest kwestia korzystania z tzw. „klauzuli sumienia” w kontekście odpowiedzialności zawodowej lekarzy. W latach 2013-2017 okręgowe sądy lekarskie oraz Naczelny Sąd Lekarski nie rozpatrywały spraw związanych z powstrzymaniem się przez lekarza od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem w sprawie dotyczącej odmowy wykonania zabiegu przerwania ciąży.

Z poważaniem

Z upoważnienia
MINISTRA ZDROWIA
SEKRETARZ
Józefa Szczurek-Żelazko

MINISTERSTWO ZDROWIA
Departament Matki i Dziecka
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa

27

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPŁ. **2018 -12- 03**

ZŁ. .... NR .....

MDR.073.4.2018

627825 2018-11-30 05

Pan Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-950 Warszawa

578974